

25. møde.

Tirsdag den 31. januar kl. 14.

Formanden: I skrivelse af 27. d. m. meddeler gårdejer Johan Philipsen, at han er villig til under den folketingsmand Einar Hansen tilståede orlov fra den 25. januar d. å. at regne midlertidigt at tage sæde i folketinget.

Medlem af folketinget Vivike har meddelt mig, at han ønsker til statsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Kan ministeren billige, at man delvis ødelægger Hanstholmreservatet ved at anlægge en motorvej igennem det?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid.

Den første sag på dagsordenen var:

Valg af 1 stedfortræder til Europarådets 12. samling (i stedet for fiskeriminister A. C. Normann).

(Jfr. tidenden sp. 882).

Valgt blev: Fhv. medlem af folketinget fru *Else Zeuthen*.

Den næste sag på dagsordenen var:

Valg af 5 medlemmer og 5 stedfortrædere til Europarådets 13. samling.

(Jfr. tidenden sp. 882).

Valgt blev: Folketingsmand *Frode Jakobsen* med stedfortræder folketingsmand *Victor Gram*, folketingsmand *Per Hækkerup* med stedfortræder *Holger Eriksen*, folketingsmand *Per Federspiel* med stedfortræder folketingsmand *From*, folketingsmand *Ole Bjørn Kraft* med stedfortræder medlem af folketinget *Marie Antoinette von Lowzow* og fhv. folketingsmand *Hermod Lannung* med stedfortræder fhv. medlem af folketinget fru *Else Zeuthen*.

Den næste sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til lov om personnavne.

Valgt blev: *Astrid Skjoldbo*, *Andreas Hansen*, *Hougaard*, *Egon Jensen*, *Bjørn Krogh*, *K. Axel Nielsen*, *Axel Ivan Pedersen*, *Elna Syvertsen*, *Else-Merete Ross*, *Vagn Bro*, *Ejner Kristensen*, *Helga Pedersen*, *Skov Thulesen*, *Hanne Budtz*, *Gottschalck-Hansen*, *Erna Sørensen* og *Herluf Rasmussen*.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til folketingsbeslutning om nedsættelse af en kommission til undersøgelse af visse forhold under den tyske besættelse [af Iver Poulsen m. fl.].

(Forslaget til folketingsbeslutning findes i tillæg A. sp. 517, fremsættelsen i tidenden sp. 841).

Sagen sattes til forhandling.

Justitsministeren (*Hans Hækkerup*): Må jeg begynde med at sige, at der, så vidt jeg kan se, ikke er anført tilstrækkeligt til begrundelse for at fremsætte forslag til folketingsbeslutning.

Forlagsstillerne ønsker, at regeringen skal lade nedsætte et udvalg bestående af 3 dommere og 2 historikere, der skal have til opgave for det første at undersøge forholdene omkring en fuldbyrdet likvidering og nogle påståede likvideringsplaner.

Forslaget er i fremsættelsen motiveret med de oplysninger og, som det er udtrykt, „begrundede beskyldninger mod navngivne personer, som i Hjælpsagens kølvand er kommet til offentlighedens kendskab.“

Under forespørgselsdebatten den 24. i denne måned om likvideringerne gav såvel forsvarsministeren som jeg udtryk for, at der ikke var grund til at foretage nye undersøgelser. Heri var de fleste ordførere enige, ligesom det ærede medlem hr. Frode Jakobsen i sin overbevisende tale gav tilslutning hertil.

Forlagsstillerne ønsker dernæst, at det blandede dommer- og historikerudvalg skal undersøge forholdet mellem den lille generalstab, modstandsbevægelsen og datidens

[Justitsministeren.]

politikere samt muligheden for en gennemgang og vurdering af de parlamentariske kommissioners undersøgelser og arbejde.

Et sådant skridt som at nedsætte et undersøgelsesudvalg må forudsætte, at man gør sig formålet helt klart. Er der tale om at gøre et strafferetligt eller politisk ansvar gældende mod nogen, eller vil man alene en historisk gennemgang af forholdene? Spørgsmålet om at gøre et ansvar gældende mod de implicerede personer er behandlet i de parlamentariske kommissioners beretninger og har været genstand for udvalgsbehandling og drøftelser i det høje ting. Må jeg erindre om, at efter at de parlamentariske kommissioner havde afsluttet arbejdet i 1953, nedsatte det høje ting et udvalg til at overveje, hvorvidt beretningerne gav grundlag for at rejse rigsretsanklage mod ministre eller andre særlig ansvarlige for deres forhold ved Danmarks besættelse den 9. april 1940 eller i besættelsestiden. Dette udvalg afgav betænkning den 11. februar 1955 og indstillede enstemmigt, at folketinget besluttede, at der ikke skulle rejses rigsretsanklage mod nogen, og denne indstilling vedtoges af tinget den 18. februar 1955 med 153 stemmer mod 8.

Skulle man herefter nu iværksætte en ny undersøgelse af ansvarsspørgsmålet, måtte der foreligge afgørende nye oplysninger, og det ser jeg ikke at der gør. Tilbage bliver herefter, så vidt jeg kan se, om regeringen bør tage et initiativ til en historisk gennemgang af besættelsestidens forhold. Som bekendt er der allerede foretaget videnskabelige undersøgelser, bl. a. af dr. Hæstrup, og andre historiske arbejder er under forberedelse. Regeringen har været og vil fortsat være velvilligt stemt over for ønsker om økonomisk støtte til sådanne undersøgelser og om adgang til kildematerialet. Et udvalg med den foreslåede sammensætning ville imidlertid ikke være egnet til en sådan videnskabelig undersøgelse. Jeg kan derfor ikke anbefale, at det foreliggende forslag vedtages.

Ordføreren for forslagsstillerne (Iver Poulsen): Jeg håber, at jeg i min redegørelse kan klare de spørgsmål, som den højtærede justitsminister har stillet med hensyn til formålet med nedsættelsen af den undersøgelseskommission, som vi har foreslået.

Må jeg straks understrege, at det forslag til beslutning om nedsættelse af en undersøgelseskommission, som vi har fremsat, ikke er udtryk for noget ønske om at se hoveder på fade, og det har ikke nogen hævngrerrig brod imod nogen enkeltperson eller befolkningsgruppe. Dernæst vil jeg gerne fremhæve, at vi under ingen omstændigheder ønsker at bryde den anonymitet, som vel i de fleste tilfælde er livsnødvendig for de mennesker, som i kampen mod besættelsesmagten fik pålagt de tungeste opgaver.

Hensigten med forslaget er udelukkende at skabe den klarhed omkring besættelsestiden, som offentligheden i et folkestyret samfund som vort må have et selvfølgelig krav på, en klarhed, som sikkert alle i dag kan se burde være tilvejebragt for mange år siden, for så ville megen fortræd og bekymring være holdt borte. Havde man straks efter besættelsen åbent og ærligt lagt kortene på bordet og forklaret befolkningen, hvorfor der i de givne situationer var blevet handlet sådan og sådan, ville ikke alene megen forståelse være blevet vist af den befolkning, som havde gennemlevet den vanskelige og uhyggelige tid, hvor beslutninger ofte skulle træffes lynhurtigt, men så ville vi også være blevet sparet for de afsløringer af likvideringer og påståede likvideringsordrer, som i den seneste tid har skabt så megen uro i befolkningen. Og når man betænker, at disse afsløringer er kommet offentligt frem ved rene tilfældigheder, vil man indse, at vi stadig vil leve i usikkerhed og frygt for, hvornår de næste afsløringer og beskyldninger kommer — og hvordan de bliver — hvis vi ikke nu får skabt klarhed.

Der tales så meget om tryghed for mennesket, men man får ofte det forstemmende indtryk, at det om ikke kun, så dog først

[Iver Poulsen.]

og fremmest drejer sig om den materielle tryghed, som kan sikres med penge. Men dog ikke den tryghed, der hviler på tillid til vor styreform, demokratiet, er mindst lige så værdifuld? Men denne tillid har lidt og lider stor skade, så længe så mange punkter i besættelsestidens historie er mørklagt for befolkningen.

En lang række dagblade med yderst forskelligt politisk tilhørsforhold lige fra radikalisme til konservatisme — og ikke mindst politisk uafhængige dagblade — har givet udtryk for den samme opfattelse som vi i vort forslag, nemlig at befolkningen må have krav på en uvildig og tilbundsgående undersøgelse, som kan bringe den klarhed, behagelig eller ubehagelig, men dog klarhed, der nogenlunde kan sikre imod sådanne fremtidige rystelser, som befolkningen har fået i Hjælpsagens kølvand. Og der er for mig slet ingen tvivl om, at befolkningen oprigtigt ønsker at få denne klarhed, som slet ikke er tilvejebragt gennem de hidtidige undersøgelser. Tværtimod står menigmand ofte ganske uforstående over for, at den mand, oberst Schjødt-Eriksen, mod hvem der var rettet så alvorlige beskyldninger, og om hvem det ærede medlem hr. Frode Jakobsen offentligt har udtalt, at han burde gå — altså forsvinde ud af vort lands forsvar — slet ikke er blevet afhørt under den foretagne undersøgelse.

Nej, det er desværre rigtigt, tror jeg, hvad bl. a. venstrebladet Bornholms Tidende skriver, at de hidtidig foretagne undersøgelser kun sætter et foreløbigt punktum. For allerede nu oplever vi, at general Vagn Bennike beskylder oberst Feddersen og tidligere nedkastningschef Jens Toldstrup for at tale usandt. Men, siger generalen, det er en anden historie, som kan komme frem, når mine papirer bliver offentliggjort. Men hvordan og hvornår bliver general Vagn Bennikes papirer offentliggjort? Kommer de f. eks. som erindringer om et par år, ja, så står vi til den tid nøjagtigt, hvor vi står i dag, med nye beskyldninger, som kræver fornyede undersøgelser, hvilket vil sige, at vi, hvis vi viger tilbage for en tilbundsgående undersøgelse nu, opretholder en uro og en usikkerhed, som hverken befolkningen, modstandsbevægelsen, forsvaret eller de politikere, som senere

bliver tvunget til at beskæftige sig med disse forhold, kan være tjent med. Og når dertil kommer, at general Højland Christensen nu hævder, at det var den lille generalstab, der var illoyal, må den af os foreslåede undersøgelse af forholdene mellem den lille generalstab og modstandsbevægelsen være i alles interesse og derfor stærkt påkrævet.

Fra anden side er der tidligere yttet ønske om en undersøgelse af forholdet mellem den lille generalstab og modstandsbevægelsen. Men da mangt og meget tyder på en intim og virkningsfuld forbindelse mellem den lille generalstab og politikerne, kan en undersøgelse af disse forhold ikke blive tilbundsgående, medmindre også politikernes forhold kommer ind i undersøgelserne.

Om disse forhold skrev dagbladet Information under auditørundersøgelsen — jeg beder den højtærede formand om tilladelse til et citat —

„På sagens nuværende stadium må der, på ny, mindes om, at erindringen om det gode og tillidsfulde samarbejde, som fandt sted mellem Schjødt-Eriksen og en kreds af politikere, ikke fortsat kan være skjold for Schjødt-Eriksen . . .“. Og videre: „De tråde, som forbandt Christiansborg med den lille stab i besættelsestiden, kan ikke længere tjene som sikkerhedsnet under Schjødt-Eriksen, og er han kun den udpegede synde-buk, bør sandheden frem, også fordi der ikke bør ske *ham* uret.“

Offentligheden spørger med rette, hvad det er for et tillidsfuldt samarbejde, der her tales om, og hvilke tråde det var, der forbandt Christiansborg med den lille stab. Og er der virkelig tale om — som antydnet i det lige nævnte citat fra dagbladet Information — at en enkelt mand kan være udpeget som synde-buk for andre? Hvis ikke tilliden til vort folkestyre skal lide ubodelig skade, må der skaffes klarhed om disse forhold.

Også fra den ungdom, der står som arvtager af vort demokrati, er der gang på gang rejst ønske om klarhed over besættelsestidens dunkle forhold. Det er simpelt hen livsnødvendigt for ungdommen, der skal videreføre vort folkestyre, at den har tillid til vor styreform, og det kan den ikke få

[Iver Poulsen.]

gennem fortsat „dunkle punkter“, men kun gennem klarhed og sand oplysning om, hvordan vort folkestyre virkede i en tid, da det blev sat på en hård prøve, og denne klarhed må det være vor pligt at tilvejebringe.

Når talen er om at kaste det klareste mulige lys over „fortsat dunkle punkter i besættelsestidens historie“ — som dagbladet Aktuelt udtrykker det — må lyset også ubønhørligt falde på den parlamentariske kommission og dens undersøgelser og indstillinger. Jeg røber ikke nogen hemmelighed ved at sige, at den parlamentariske kommissions undersøgelser og arbejde blev modtaget af befolkningen med den dybeste mistillid og efterlod en følelse af, at politikerne behandlede sig selv på en anden og mere lemfældig måde end den, hvorpå andre borgere blev behandlet, idet politikere blev sat til at undersøge og bedømme egne og kollegers forhold og handlinger. Denne mistillid har fået ny næring, efter at formanden for den parlamentariske kommission, daværende folketingsmand og dommer Aage G. Holm, Viborg, i Viborg Stifts Folkeblad for 20. august 1960 udtalte sig om sit formandskab som følger — jeg beder atter om tilladelse til et citat —:

„Tiden i den parlamentariske kommission var det besværligste afsnit af min tilværelse. Jeg ville gerne arbejde efter de grundsætninger, som underbygger en dommers daglige virksomhed, men måtte gang på gang besinde mig på, at jeg kun sad som formand for en politisk kommission, hvis sammensætning i høj grad kom til at præge arbejdet. Undersøgelserne omkring 9. april 1940 og forholdene under besættelsen burde aldrig være henlagt til en sådan kommission. Det kan jeg tillade mig at sige åbent nu og har måske særlige forudsætninger for at kunne gøre det. Så længe jeg var knyttet til kommissionsarbejdet og dette ikke var afsluttet, følte jeg mig forpligtet til at være tavs og måtte gemme min kritik; det er der ikke længere nogen grund til. Jeg er ikke uenig med dem, som fordømmer såvel den parlamentariske kommission som den på det specielle grundlag iværksatte strafforfølgning. Man har kritiseret domstolene, men med urette,

thi de skulle dømme efter loven. Kritikken må rettes mod rigsdagen, som har ansvaret for det urimelige tillæg til straffeloven. Den parlamentariske undersøgelse burde have været henlagt til en særlig kommission, hvor den politiske indflydelse ikke var en så dominerende faktor, at man gav næring til den i forvejen udbredte anskuelse, at politikerne hytter deres eget skind.“

Senere har dommeren skærpet sin kritik ved over for dagspressen at udtale, at kommissionen i for høj grad blev en diskussionsklub, hvor der gentagne gange udviklede sig politiske diskussioner, når kommissionen behandlede spørgsmål om en partifælle til kommissionsmedlemmerne.

En sådan indstilling må ophøre, hvis tilliden til vor styreform og respekten for politik og politikere skal genskabes. Derfor foreslår vi, at en kyndig og uvildig kommission, bestående af dommere og historikere, undersøger de praktiske muligheder for at få foretaget en tilbundsgående saglig og uvildig undersøgelse af den parlamentariske kommissions arbejde.

Om retsopgøret efter besættelsen siger dommer Holm til Berlingske Aftenavis, gengivet i Jyllands-Posten for 27. august 1960 — jeg beder om tilladelse til at citere —:

„Vi burde nu have råd til at give dem oprejsning, som endnu lever under virkninger af den særlige lovgivning om retsopgøret efter besættelsen. Jeg tænker på dem, som mistede pension eller stillinger eller bestallinger, og som man burde resocialisere nu, hvor alle de store tyskerhåndlangere er sluppet ud.“

I betragtning af, at straffelovstillægget af 1945 med skærpede straffebestemmelser med tilbagevirkende kraft må anses for at være i strid med Atlanterhavserklæringen af 14. august 1941, som Danmark må antages at have tilsluttet sig, da det blev anerkendt som allieret, og at sådanne love fordømmes som ulovlige i FN's verdenserklæring af 6. december 1949 om menneskerettigheder, artikel 11, stk. 2, hvori det hedder — et kort citat —:

„Ingen må anses for skyldig i noget strafbart forhold på grund af nogen handling eller undladelse, der ikke i henhold til national eller international ret

[Iver Poulsen.]

var strafbar på det tidspunkt, da den blev begået. Der skal heller ikke kunne idømmes strengere straf end fastsat på den tid, da det straffbare forhold blev begået“, finder jeg anledning til at opfordre de partier, som gennemførte dette straffelovstillsæg, til at følge dommer Holms tilskyndelse til at gå i gang med resocialiseringen af og oprejsningen til de medborgere, som i sin tid blev dømt i strid med verdenserklæringen om menneskerettighederne.

Det kan være ubehageligt at skulle indrømme begåede fejlgreb, men det sætter ingen skamplet på nogen at forsøge at genoprette begået uret, og det må da for os danske være uret at handle imod den verdenserklæring om menneskerettighederne, som vi selv har tilsluttet os ved at underskrive den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder i Rom den 4. november 1950.

Jeg håber på velvillig behandling af vort forslag.

Per Hækkerup: Jeg bemærkede med megen glæde, at det ærede medlem hr. Iver Poulsen i sine indledende bemærkninger gav udtryk for det synspunkt, at hans parti med det fremsatte forslag til folketingsbeslutning ikke tænker sig at ville drage nogen til ansvar eller forsøger på at give udtryk for hadefulde tanker og følelser eller noget i den retning. Men jeg må erkende, at efterhånden som det ærede medlem skred frem i sin tale, var det, som om den gode hensigt, der var udtrykt i indledningsordene, i nogen grad fordunkledes; jeg havde indtryk af, at det ærede medlem efterhånden nåede frem til, at det, der kunne være tale om her, i og for sig var at tilstræbe et nyt retsopgør. Her må jeg sige, at mit parti har den opfattelse, at de problemer, det her drejer sig om, har fået deres afgørelse. Det er nu historikernes sag at behandle de problemer, der naturligvis findes, og som har været til stede i forbindelse med besættelsestiden, og vi vil gerne i mit parti medvirke til — hvis vi fra folketingets side på en eller anden måde kan gøre det — at stimulere eller hjælpe historikerne til denne opgave. Men jeg gentager, at det er en opgave, som hører historikerne til, og som ikke

længere kan være genstand for, skal vi kalde det almindeligt dagspolitisk opgør.

Det ærede medlem hr. Iver Poulsen siger i sin fremsættelsestale som begrundelse for det foreliggende forslag til folketingsbeslutning, at det her drejer sig om problemer

„af en så alvorlig karakter, at den tilbunds gående undersøgelse af alle forhold og enhvers ansvar, som man tilsyneladende hidtil er vejet tilbage for, nu må foretages.“

Jeg kan ikke se, at det ærede medlem med nogen som helst rimelighed kan hævde, at folketinget eller offentligheden her har foretaget noget, som man ikke har ment alvorligt, men kun tilsyneladende alvorligt. Jeg synes, at der i de ord ligger en mistænkeliggørelse af hensigter og formål med det retslige opgør, der blev foretaget efter besættelsen, som på ingen måde svarer til de virkelige forhold. Jeg har nok bemærket, at den tidligere formand for den parlamentariske kommission, det tidligere medlem af det høje ting dommer Holm, har givet udtryk for nogle synspunkter vedrørende kommissionsarbejdet. Jeg har også forstået, at han i et interview har givet udtryk for, hvor besværlig og i og for sig uvelkommen den opgave var, som blev pålagt ham som medlem af og formand for den parlamentariske kommission. Den uvilje gav dommer Holm ikke udtryk for, så længe han var medlem, jeg må måske have lov at sige tværtimod. I anledning af dommer Holms udtalelser om den parlamentariske kommissions arbejde vil jeg gerne sige, at jeg tror, at enhver objektiv vurdering vil resultere i, at der findes intet land, hvor et så omfattende og dybtgående materiale har været lagt frem, som tilfældet har været i Danmark. Intet land har foretaget så omfattende og dybt indgribende undersøgelser og vurderinger af menneskers, politikeres handlinger under besættelsestiden som Danmark.

Det materiale, der ligger i den parlamentariske kommissions beretningers godt 13 000 sider, er efter min bedste overbevisning et særdeles grundigt og værdifuldt materiale — og vi har jo haft lejlighed til at gennemdrøfte dette spørgsmål i folketinget — på grundlag af hvilket historikerne kan arbejde, og mit parti er af den opfattelse, at denne sag hører under histo-

[Per Hækkerup.]

rikerne. Vi vil gerne medvirke til et udvalgsarbejde, og hvis vi ved dette udvalgsarbejde kan bidrage til at hjælpe historikerne i deres arbejde, vil vi også gerne medvirke hertil; men den form, forslaget til folketingsbeslutning har, kan vi ikke tiltræde.

Helga Pedersen: Jeg finder ligesom den højtærede justitsminister, at det foreliggende forslag til beslutning ikke ligefrem udmærker sig ved klarhed, hvad angår formålet og begrundelsen. Jeg blev unægtelig endnu mere overrasket, da jeg hørte det ærede medlem hr. Iver Poulsen i sine betragtninger komme ind på hele spørgsmålet om retsopgøret, love med tilbagevirkende kraft og menneskerettighedskonventionen. Så vidt jeg kan se, er disse spørgsmål slet ikke berørt i forbindelse med det foreliggende forslag til beslutning. Jeg synes i det hele taget, det var svært at få fat på, hvilken juridisk begrundelse det ærede medlem hr. Iver Poulsen ville anføre for genoptagelsen af de konkrete sager, som er nævnt i forslaget. At anføre forskellige citater af pressemeddelelser synes jeg ikke kan være tilstrækkeligt, og når man ikke kan anføre nye, vægtige grunde for at følge andre retningslinjer, mener mit parti, at så må man ved spørgsmålet om behandlingen af de enkelte likvideringssager følge de principper, som man hidtil har fulgt, således som det fremgik af drøftelsen i tinget forleden dag.

For så vidt angår undersøgelsen af forholdet mellem den lille generalstab, modstandsbevægelsen og datidens politikere, som er nævnt i det foreliggende forslag, må vi mene, at belysningen af disse emner hører under historikernes virkefelt.

Hvad angår spørgsmålet om den parlamentariske kommissions arbejde, henviste det ærede medlem hr. Iver Poulsen til de betragtninger, der for nylig blev fremsat af dommer Holm, som i en vis periode var formand for den parlamentariske kommission. Jeg kan egentlig ikke indse, hvorfor de bemærkninger skulle gemmes til nu. Det havde da haft adskillig større betydning, om dommer Holm, dengang han var formand for kommissionen, havde fremsat sine synspunkter om sin tvivl, og hvilken anden

kritik han måtte have. På det tidspunkt havde der måske været anledning til så at rette forskellige ting, som man var utilfreds med.

Hvad angår den parlamentariske kommissions arbejde i det hele, vil jeg da gerne bemærke, at mit parti for så vidt ikke er fremmed for de betragtninger, forslagsstillerne har anført herom. Vi har i en betænkning, der blev afgivet den 11. februar 1955, vedrørende forslaget til folketingsbeslutning om, hvorvidt tiltale skulle rejses i anledning af begivenhederne den 9. april 1940 og under besættelsen, givet udtryk for synspunkter i samme retning. Jeg henviser til Folketingstidende for 1954-55, tillæg B., sp. 171 ff; dér har mit parti afgivet en mindretalsudtalelse, hvori vi siger, at der kan rettes indvendinger af forskellig art imod, at det alene var medlemmer af folketinget, der foretog undersøgelsen af politikeres forhold, og at den kritik, der har været fremsat heraf, ikke har været uden berettigelse. Mit parti fandt ikke dengang, i 1955, at der burde iværksættes yderligere undersøgelser, og jeg finder ikke, at der nu i dag er forelagt os væsentlig nye oplysninger, som kan medføre en ændring i vort standpunkt. Det forekommer os naturligt nu at overlade til historikerne at vurdere de beslutninger, regering og rigsdag tog i juni 1945, da den parlamentariske kommission blev nedsat, og senere, da det blev bestemt, at kommissionsarbejdet skulle fortsættes, ligesom vi finder, at kommissionens arbejdsresultater må indankes for historiens domstol.

Haunstrup Clemmensen: Det er kun naturligt, at så skelsættende begivenheder som dem, der fandt sted den 9. april 1940, og de fem besættelsesår, der fulgte efter, optager sindene og gør det også i mange år efter, at begivenhederne har udspillet sig. Man måtte vel også befrygte, at spørgsmålet om placering af ansvaret danske imellem ville blive langvarigt og bittert. Således har der også ned gennem vor historie gang på gang netop været en tilsvarende bitterhed danske imellem, når ansvaret skulle placeres efter ulykkelige hændelser. Men det er vel naturligt også efter disse mange års diskussion stadig ganske enkelt at fastholde, at ansvaret var nu først og

[Haunstrup Clemmensen.]

fremmest nazismens og al dens væsens. Derfor er det måske naturligt, at vi på et eller andet tidspunkt hører op med den bitre strid danske imellem om danskens ansvar i forbindelse med begivenhederne den 9. april og årene, der fulgte. Der er vel også fra alle sider enighed om, at det var naturligt og nødvendigt umiddelbart efter befrielsen at gå i gang med at undersøge, hvilke danske der havde svigtet under de alvorlige forhold; men her synes jeg det er naturligt og rimeligt at sondre, at gøre sig klart, at der kan være tale om politisk at drage til ansvar, og i så fald må det i sidste instans være vælgerne, der skal afgøre, om de politikere, der havde ansvaret på det ene eller det andet store område i krigens år, handlede i overensstemmelse med det, deres vælgere ønskede. Dernæst er der spørgsmålet om selve det strafferetlige ansvar for de forbrydelser, der blev begået i forbindelse med besættelsestiden, og her må det naturligvis være domstolenes opgave at træffe afgørelse.

Jeg vil gerne understrege, at jeg personlig er enig i, at den parlamentariske kommission viste sig at være et uegnet organ til at foretage de nødvendige undersøgelser efter befrielsen. Jeg ved vel, at der også fra mit partis side var tilslutning til kommissionens nedsættelse, men jeg vil gerne ligesom det ærede medlem frk. Helga Pedersen minde om, at konservative udvalgsmedlemmer, da kommissionens arbejde langt om længe var afsluttet og sagen derefter kom til behandling i det høje ting, dels i udvalgets betænkning og dels fra det høje tings talerstol gav udtryk for, at man havde erkendt, at den parlamentariske kommission ikke var det rette organ, og føjede til, at det havde været lykkeligere, om det havde været trænede, neutrale jurister, der havde foretaget de undersøgelser, der skulle foretages. Jeg tror, vi må erkende, at i dag, over 20 år efter den 9. april, hvor mange af de personligheder, der på ledende hold var med til at afgøre tingene under besættelsen, er døde, er det ikke længere juristernes opgave at arbejde videre med disse spørgsmål. Da må man have lov til først og fremmest at understrege, at det er historikerne, der her har de store opgaver både vedrørende spørgsmålet om selve

begivenhederne politisk set og også vedrørende de andre spørgsmål, som de ærede forslagsstillere har draget frem.

I den forbindelse vil jeg gerne gøre den enkelte bemærkning, at det synes at være magtpåliggende for forslagsstillerne at trække en ganske skarp sondring mellem datidens politikere og modstandsbevægelsen. Jeg har den opfattelse, at dette er en urimelig sondring. Jeg har det klare indtryk, at der fra forskellige sider hos politikerne var forskellige indstillinger til, hvordan man skulle stille sig over for besættelsesmagten, at man på forskelligt hold kunne vurdere forskelligt, hvordan danske interesser bedst blev varetaget, men jeg synes, det er en urimelig sondring at forsøge bestandig at stille det op, som om alle datidens politikere var på den ene side og modstandsbevægelsen og dens idealer og indstilling på den anden side.

Jeg tror, det er afgørende, at vi forsøger at lette historikerne opgaven så meget, som det overhovedet er muligt. Men det er ikke kun to historikere udepeget af vore universiteter, der skal løse denne opgave. Det vil tværtimod være lykkeligt, hvis så mange af vore historikere som muligt arbejder med disse spørgsmål, i hvilken forbindelse jeg må nævne, at der allerede er indsamlet et overordentlig omfangsrigt og betydeligt kildemateriale, og det må være naturligt, at man fortsætter arbejdet med at samle så stort et materiale ind som overhovedet muligt. Jeg går ud fra, at der fra alle sider er enighed om, at historikerne skal lettes i dette arbejde, at alle kilder skal gøres tilgængelige for dem, for at de på denne måde kan løse deres opgave. Det vil naturligvis være en opgave for os alle, ikke mindst for pressen, at være på vagt over for, hvis der det ene eller det andet sted skulle være personer eller institutioner, der ikke vil stille det fornødne kildemateriale til rådighed.

Jeg tror altså, at historikerne har den store opgave nu at forsøge at bringe os til at erkende, hvordan forholdene virkelig var, at hjælpe os til at vurdere begivenhederne i deres rette sammenhæng og på baggrund af tidens vilkår; men først og sidst tror jeg, det er historikernes opgave at hjælpe os til at understrege værdien af, at vi lærer af historien, lærer af de fejltagelser

[Kaustrup Clemmensen.]

og ulykkelige ting, der blev begået, men også af den rankhed, der blev udvist. Jeg tror derfor også, at det i denne sag skal understreges over for vore historikere så tydeligt som muligt, at der fra alle sider i det danske folk er et ønske om, at vore historikere arbejder med disse spørgsmål og hjælper os til at lære af fortiden.

Helge Larsen: Da vi forrige tirsdag her i tinget i anden anledning drøftede nogle af de forhold, der er nævnt i det foreliggende forslag til folketingsbeslutning, sagde jeg, at jeg fandt, at det nu må være historieforskerens sag at belyse og vurdere, hvad der skete under besættelsen. Hvad jeg sagde ved den lejlighed, gælder også det forslag, vi har til behandling her i dag. Der er her tale om ting, der helt må behandles af historieskriverne, og kan vi bidrage til, at historieforskningen kan blive endnu livligere, blomstre endnu bedre på dette område, medvirker jeg gerne hertil. Jeg er villig til at se på det foreliggende forslag i et udvalg, men jeg kan ikke medvirke til forslaget gennemførelse.

Skræppenborg-Nielsen: Jeg nærer absolut ingen betænkelighed ved her at sige, at alle — sikkert mange både inden for og uden for det høje ting — der troede og måske også håbede på, at den debat, som fandt sted i tinget sidste tirsdag, debatten om visse uafklarede forhold under den tyske besættelse af vort land, var afsluttet, at et punktum var sat med henholdsvis den højtærede forsvarsministers og den højtærede justitsministers redegørelser, tog afgørende fejl. Herom vidner bl. a. det forslag til folketingsbeslutning, som partiet de uafhængige har fremsat, et forslag, der hverken helt eller delvis er taget tilbage efter debatten i tirsdags, efter at det høje ting havde påhørt de to højtærede ministres redegørelser, og som derfor nu i uændret skikkelse behandles her i tinget. Herom vidner også den debat menigmand imellem, der i øjeblikket finder sted i store kredse over det ganske land, og herom vidner ikke mindst den debat, der fortsættes næsten med uformindsket styrke i pressen uanset politisk afskygning.

Det vil føre for vidt fra denne talerstol

nærmere i detaljer at redegøre for, hvad der har været skrevet om og debatteret i pressen. Det vil føre for vidt nærmere at komme ind på de udtalelser, fremtrædende modstandsfolk og andre, som til eksempel oberstløjtnant O. J. Feddersen, i tiden efter debatten i tirsdags har fremsat i dagspressen både om det ene, men også om det andet. Det er vel i denne forbindelse ikke for meget sagt — efter min mening i hvert fald ikke — at de redegørelser, den højtærede justitsminister og den højtærede forsvarsminister fremsatte under debatten i tirsdags vel først og fremmest havde til hensigt på baggrund af de undersøgelser, de højtærede ministre havde foretaget, at skabe ro om sagen — eller måske rettere om sagerne. I stedet for at skabe ro skabte man uro, og i stedet for at skabe klarhed skabte man uklarhed.

Fra denne talerstol er det blevet hævdet, at modstandsbevægelsen i Danmark var et hele, der på alle afgørende områder arbejdede sammen, men man må her erindre, at det røre, der er opstået omkring de såkaldte likvideringssager, er forårsaget dels af den af dr. Hæstrup udgivne bog, dels og navnlig af, at general Hjalp næsten pralende har udtalt sig om sit arbejde under besættelsen, et arbejde, der bl. a. gik ud på at få våben gemt væk, til kampen med tyskerne var overstået, senere modificeret derhen, at det jo ikke kunne være hans, altså general Hjalps, pligt at sørge for, at visse ganske bestemte modstandsorganisationer ligefrem blev overforsynet med våben. På baggrund af bl. a. general Hjalps udtalelser blev spørgsmålet om den såkaldte lille stabs positive eller negative indsats i modstandskampen ført frem i offentligheden og ført frem på en sådan måde, at alle de, der endnu kan huske, hvad det var, modstandskampen drejede sig om — ikke mindst de tusinder, der selv var med i kampen — simpelt hen må stille sig det spørgsmål, det enkle spørgsmål: var modstandsbevægelsen i sin kamp og i sine bestræbelser for atter at gøre Danmark frit en enhed, eller var den det ikke? Var det sådan, at dele af modstandsbevægelsen bekæmpede andre dele af modstandsbevægelsen, og i så fald: hvem stod bag, hvem var bagmændene, og fra hvem modtog de deres ordre?

[Skræppenborg-Nielsen.]

Herom drejer sagen sig. Man kan så nok så meget — som det skete fra denne talerstol under debatten i tirsdags — beklage, sige, at det er synd og skam, at den ungdom, der i de forløbne år er vokset op, nu 17-18 år efter skal være vidne til, at den modstandsbevægelse, der var med til at sikre vort lands frie fremtid, og som rensede Danmarks navn ude i den store verden, efter at både regeringer og folketing totalt havde spillet fallit, nu så mange år efter skal være vidne til det opgør, vi netop i denne tid er midt inde i. Jeg for mit vedkommende deler ikke en sådan beklagelse, fordi det er min overbevisning, at det ikke er en mulig historieforfalskning og et blomstersprog, ungdommen har brug for, men derimod nøjagtig viden om, hvad der dengang virkelig skete, en viden baseret alene på kendsgerninger. Det tjener ungdommen bedst, og hvis man ikke har det som de hellige indiske aber, der hverken vil høre, vil se eller vil tale, ligger det i luften, ikke mindst på baggrund af den seneste tids debat om likvideringerne, at der er noget galt, at modstandsbevægelsens regnskab ikke stemmer.

Hertil kommer, når talen i øvrigt er om ungdommen — og modstandsbevægelsen førte jo sin kamp, talte sine ofre først og fremmest blandt dem, der dengang var unge — om ikke de, der førte kampen, de, der slap fra det med livet i behold, har et rimeligt krav på at få at vide, hvad der egentlig skete bag kulisserne, og ganske særlig: hvilke opgaver havde den såkaldte lille stab fået besked om at løse, og hvem stod bag?

Det af partiet de uafhængige fremsatte forslag til folketingsbeslutning er i sin form og i sit indhold af en sådan art, at mit parti vil kunne støtte det. Jeg kunne i denne forbindelse tænke mig, at dette forslag blev sendt til overvejelse og nærmere bedømmelse i et af folketinget nedsat udvalg, forinden en eventuel kommission bliver nedsat. Om der kan eller vil komme noget ud af en undersøgelse som den, partiet har foreslået, kan naturligvis ikke siges med sikkerhed; men i betragtning af, at det er dybt alvorlige ting, det drejer sig om, er det simpelt hen en nødvendighed, at en først

og fremmest tiltopsgående undersøgelse snarest bliver en realitet.

Må jeg i øvrigt sige, at der efter vor opfattelse ikke er megen sammenhæng mellem det af partiet de uafhængige fremsatte forslag til folketingsbeslutning og de betragtninger, som partiets ordfører, det ærede medlem hr. Iver Poulsen, i dag fremsatte bl. a. med hensyn til straffelovstillæg m. v. Det er i hvert fald ikke på den baggrund, at vi for vort vedkommende i dag giver det foreliggende forslag vor støtte.

Justitsministeren (Hans Hækkerup): Også jeg undrede mig noget over, at ordføreren for forslagsstillerne, det ærede medlem hr. Iver Poulsen, indledte med at sige, at formålet med at nedsætte denne kommission jo ikke var, at hoveder skulle rulle eller personer forfølges, for det forekom mig, alt som jeg fulgte det ærede medlems tale i dag, at hensigten var ganske klar. Det ærede medlem mente, at en undersøgelse nu var nødvendig af hensyn til fremtiden, idet man ellers stadig ville møde problemerne, og det ærede medlem advarede imod at vedligeholde uro omkring disse spørgsmål. Hvad gør det ærede medlem andet med sit forslag til beslutning?

Det ærede medlem motiverer forslaget med, at han ønsker at skabe klarhed over besættelsestiden, og han siger, at så mange punkter er mørklagt. Det ville have gjort debatten lettere, hvis det ærede medlem havde præciseret noget nærmere, hvad det er, han tænker på. Hvad er det for punkter, der er mørklagt? Når det ærede medlem bruger udtrykket mørklagt, så mener han vel noget bevidst. Hvad er det, man har søgt at skjule? Hvad er det for personer, man har søgt at dække?

For mig er der ingen tvivl om, naturligvis, at det ærede medlem med dette forslag har et klart politisk sigte. Det skal jeg såmænd ikke sige noget imod. Det ærede medlem indfrier jo et givet valgløfte, og det er al ære værd, selv om det forekommer mig, at den gestus er lidt overfladisk.

Det undrede mig, at det ærede medlem ikke indledte sin tale med i hvert fald at tilbagekalde punkt a i forslaget, og det ærede medlem fremførte da heller intet til støtte for den udtalelse, som det ærede

[Justitsministeren.]

medlem fremkom med ved forslaget frem- sættelse om „begrundede beskyldninger mod navngivne personer“. Ikke med et ord nævnte det ærede medlem, hvad han dermed tænkte på. Derfor er der ikke så for- færdelig meget hold i det.

Det undrede mig også noget, at det ærede medlem i sin tale kom ind på problemet om retsopgøret. Det ærede medlem talte, så vidt jeg opfattede det, om straffelove med tilbagevirkende kraft og om fremfærd mod tjenestemænd og ting, der burde gøres godt igen. Det var formentlig en cadeau til en ganske bestemt del af det ærede med- lems vælgere, og hertil er der vel heller ikke noget at sige. Jeg vil dog gerne yderligere sige til det ærede medlem, at hans kritik af de parlamentariske kommissioner efter min opfattelse skyder langt over målet. I modsætning til det ærede medlem har jeg været medlem af disse kommissioner i en årrække, og jeg har — antagelig også i modsætning til det ærede medlem — læst de parlamentariske kommissioners beret- ninger og samtlige bilag. Derfor har jeg ret til at sige, at det arbejde, der blev udført, var et særdeles grundigt arbejde, og den antydning, som det ærede medlem frem- kom med — noget i retning af, at disse politikere i kommissionen søgte at dække over hinanden — kunne det ærede medlem have sparet sig; noget sådant har jeg i de år, hvor jeg var medlem, aldrig opdaget. Jeg har aldrig konstateret, at forsøg herpå var gjort.

Det ærede medlem støtter sin argumen- tation på dette punkt med en henvisning til udtalelser fremsat af den mand, der gen- nem en årrække var formand i de parla- mentariske kommissioner, dommer Holm. Jeg kan måske udtrykke det på den måde, at da dommeren fremsatte sine udtalelser til det pågældende blad i anledning af sin 70 års fødselsdag, lod han en fortrinlig lejlighed til at tie stille gå fra sig, men det er ganske klart, at der i den tankevæk- kende polemik, han fik med et andet frem-

trædende medlem af de parlamentariske kommissioner, det ærede medlem hr. Hol- ger Eriksen, blev han sat på plads på en måde, så vi aldrig fik et fornuftigt svar.

Jeg vil gerne understrege det, det ærede medlem frk. Helga Pedersen sagde, at netop dommer Holm, der jo var formand gennem en årrække, havde al anledning til at tage initiativet til ændring i forret- ningsgangen, hvis han mente, at noget var galt, og hvis han navnlig tænkte sig, at der var lagt bånd på ham i hans virk- somhed som både politiker og dommer i en sag af denne karakter.

Jeg kan måske gøre den bemærkning til det ærede medlem hr. Haunstrup Clem- mensen og det ærede medlem frk. Helga Pedersen, at det er rigtigt nok, at deres partier i 1955 har kritiseret de parlamen- tariske kommissioners sammensætning, men partierne medvirkede jo, og jeg har ikke indtryk af, at man — selv om man, om jeg så må sige, gjorde en indrømmelse til det synspunkt, som blev så almindeligt — havde den opfattelse, at der var en slagside i de undersøgelser, der blev foretaget, og det mener jeg heller ikke at nogen har kunnet påvise.

Det ærede medlem hr. Skræppenborg- Nielsen gjorde nogle bemærkninger om, at det, som forsvarsministeren og jeg havde ønsket at opnå ved vore redegørelser i tirsdags, var at skabe ro om dette spørgs- mål. Jeg bestrider ikke, at vi havde det ønske, og at vi faktisk anså sagen for uddebatteret med de oplysninger, vi havde givet, og med konstateringen af, at der reelt intet nyt var fremkommet, som på noget område nødvendiggjorde yderligere undersøgelse af disse spørgsmål. Men ét er at ønske det, noget andet at tro, at det kunne opnås, og for mig var der ingen tvivl om, at denne uro ville blive fortsat. Jeg erkender da også klart, at der er folk, som har en interesse i at vedligeholde uroen. Der er også folk, som har en klar politisk interesse i at bruge netop dette område i et politisk formåls tjeneste, og

[Justitsministeren.]

havde man ikke vidst det før, så blev man blændende klar over det, da man hørte de ærede medlemmer hr. Iver Poulsen og hr. Skræppenborg-Nielsen. Det ærede medlem hr. Skræppenborg-Nielsen brugte bl. a. den vending, at regering og folketing havde spillet totalt fallit. Han tænkte altså på situationen under besættelsen. Det er da ganske klart, at det er i det ærede medlems interesse at fastslå, at således var det, men det ærede medlem går ikke dertil at sige, at disse politikere dengang gjorde sig skyldige i noget kriminelt, for hvilket de burde straffes. Hans vurdering er rent politisk, og ud fra de synspunkter, som var hans, og som i dag er hans, var fremgangsmåden dengang forkert, men det er en rent politisk vurdering, hvortil de folk, der havde valgt de pågældende politikere, til syvende og sidst må tage deres stilling.

Det ærede medlem hr. Skræppenborg-Nielsen anbefalede det foreliggende forslag til folketingsbeslutning, men tog dog den reservation, at det, der ikke stod i forslaget, nemlig bemærkninger om retsopgøret, dækkede ikke hans opfattelse. Det forstår jeg meget, meget vel.

Må jeg slutte med at sige, at jeg kan henvise til, hvad jeg sagde som motivering for regeringens stilling til dette forslag. Jeg gentager, at de historiske undersøgelser, der skal foretages, vil nyde al mulig støtte økonomisk og med hensyn til adgang til kildemateriale i den tid, der kommer, men jeg ser ikke rettere, end at opgaven er historisk, og at der ikke er anført noget nyt, som kunne motivere, at hele dette spørgsmål blev taget op til en fornyet overvejelse og undersøgelse.

Ordføreren for forslagsstillerne (Iver Poulsen): Den højtærede justitsminister spurgte, hvilke mørklagte punkter det var, jeg havde tænkt på; hvis ikke det fremgår tilstrækkelig tydeligt af, hvad jeg har sagt, kan den højtærede justitsminister læse sit partiorgan *Aktuelt*, som netop taler om de mørklagte punkter i forbindelse med den auditørundersøgelse, som blev foretaget for nylig.

Den højtærede justitsminister siger, at vor kritik af retsopgøret skyder langt over målet, og mener, at den er ganske uberettiget. Vor kritik er underbygget af udtalel-

ser fra den tidligere formand for den parlamentariske kommission, og vi mener i hvert tilfælde, at vi bør tillægge denne mands, en dommers, udtalelser meget væsentlig betydning. Når den højtærede justitsminister siger, at vi skyder langt over målet i vor kritik, tror jeg, jeg er lige så berettiget til at sige, at den højtærede justitsminister støder under bæltstedet med sin kritik ved at tale om en cadeau til visse vælgere.

Jeg ved udmærket, hvad den højtærede justitsminister hentyder til, og jeg vil bede den højtærede formand om tilladelse til et citat fra de uafhængiges valgavis i 1957, hvor forhenværende statsminister Knud Kristensen var inde på det samme spørgsmål. Det kan udmærket bruges her, det drejer sig nemlig om vort program punkt 11, som vi aldrig har svigtet, og som vi heller ikke agter at svigte, for de uafhængige agter at overholde det program, de er gået til valg på, og de løfter, de har givet vælgerne.

Dengang udtalte forhenværende statsminister Knud Kristensen:

„Af fremtrædende politiske modstandere er det dels blevet antydnet, dels sagt rent ud, at det, vi havde indføjet i vort program om retsopgøret, ikke var noget, vi mente; det var kun en medekrog, vi satte ud for at fange visse vælgere. En sådan ærekrænkende beskyldning tilbageviser vi med foragt.“

Og med samme foragt tilbageviser jeg den højtærede justitsministers udtalelse om, at vi skyder langt over målet.

Det ærede medlem hr. Per Hækkerup hæftede sig særlig ved, at vi havde skrevet om den tilbundsgående undersøgelse, man tilsyneladende hidtil er vejet tilbage for. Vi er af den opfattelse, at de afsløringer, der er kommet frem f. eks. om likvideringssagerne, og de udtalelser, der er kommet fra dommer Holm, er tilstrækkelig begrundelse for, at der er noget, man er vejet tilbage for med hensyn til at undersøge sagerne til bunds. Det er vor begrundelse.

Til venstres ordfører, det ærede medlem frk. Helga Pedersen, kan jeg sige, at vi har ingen juridisk begrundelse, men når det ærede medlem hævder, at avisartikler ikke er noget, man kan hæfte sig ved og bygge noget på, mener jeg ikke det er rigtigt. Avisartikler er jo ofte udtryk for, hvad

[Iver Poulsen.]

der rører sig i offentligheden, og det er den opfattelse, offentligheden har, som vi ønsker skal indvirke på det høje ting.

Hvorfor har dommer Holm gemt sin kritik, spurgte det ærede medlem. Ja, det ved jeg ikke, men det spørger menigmand også om meget ofte. Jeg kan også godt sige, hvad menigmands svar er — jeg ved ikke, om det er rigtigt — men jeg har hørt utallige gange, at det partipolitiske greb altså er så stærkt i nakken på en dommer, at han ikke mente, at han i den tid, han sad inden for partiet og havde partiopgaver at løse, kunne udtale sig; for der er vel ingen, der vil tro, at dommer Holm i dag udtaler sig, som han gør, på grund af senilitet. Det er i hvert tilfælde ikke mit indtryk.

Det ærede medlem hr. Haunstrup Clemmensen siger, at vi vil drage en skarp sondring mellem politikerne og modstandsbevægelsen; det er absolut en misforståelse. Som det fremgår af de citater, jeg fremdrog før, mener vi, at der bør foretages en undersøgelse af, hvilken forbindelse der har været mellem politikerne og den lille stab, og hvis ikke de udtalelser fra dagbladet Information, som jeg nævnte, er tilstrækkeligt, kan man jo bare igen gå ud til menigmand: han står ganske uforstående over for, hvilken redningsstige oberst Schjødt-Eriksen har brugt. Vi kender alle sammen tilfælde, hvor agtværdige medborgere indmeldte sig før besættelsen i DNSAP. Vi forstod ikke deres handling, men de gjorde det, for det var deres overbevisning, og på det tidspunkt var dette parti et lovligt parti, og det var repræsenteret på rigsdagen. Disse mennesker, der ikke havde begået anden forbrydelse, end at de meldte sig ind i dette parti, blev i mange tilfælde efter besættelsen om ikke stenet, så hånet ud af deres erhverv og behandlet på en for hård måde i betragtning af forbrydelsens beskaffenhed. Men en kaptajn i hæren, som efter besættelsen — og det finder vi i hvert tilfælde er noget meget vigtigt og et skærpende moment — melder sig ind i DNSAP, og da vinden tilsyneladende er ved at få en anden retning, melder sig ud igen, denne mand bliver ikke kastet ud fra sin stilling, men avancerer derimod efter besættelsen støt og roligt lige op til tærsklen til en generalpost. Er det underligt, at menigmand

spørger: hvilken redningsstige har den mand brugt? Jeg kan også godt sige, at ude i offentligheden er svaret: den må være politisk. For at afkræfte dette — hvis det ikke er rigtigt, at den er politisk — lad os da få en undersøgelse af disse forhold, som ganske klart kan sige, hvordan det forholder sig.

Det ærede medlem hr. Haunstrup Clemmensen vil jeg gerne spørge — måske husker det ærede medlem det —: var det ikke fra konservativ side, der i sin tid blev fremsat ønske om, at forholdet mellem den lille generalstab og modstandsbevægelsen skulle undersøges? Det forekommer mig, at det var det ærede medlem hr. Poul Møller, der først udkastede tanken, og at det var det ærede medlem hr. Ole Bjørn Kraft, der gentog den i Aalborg Amtstidende. Det kan være, jeg husker forkert, men jeg tror, det er rigtigt, hvad jeg siger.

Per Hækkerup: Det er med nogen undren, jeg har hørt det ærede medlem hr. Iver Poulsens indlæg her. Jeg mærkede mig, at det ærede medlem gav udtryk for en mistillid til den måde, hvorpå forskellige spørgsmål vedrørende løjtnant Skou-sagen og andre sager var blevet afgjort, og det ærede medlem gav udtryk for, at der stadig væk her var noget, som man åbenbart ville skjule, noget, som man åbenbart skulle dække over. Efter den debat, vi havde her for en uge siden, synes jeg at det ærede medlem må være forpligtet over for det høje ting til ganske konkret at sige, hvad det er, det ærede medlem mener der skjules. Det ærede medlem undlod jo fuldstændigt at benytte lejligheden i tirsdags til at gøre rede for de mistanker, det ærede medlem har. Når man efter den debat, vi havde i tirsdags, mener at kunne fortsætte en mistænkeliggørelse, som det ærede medlem gør, så synes jeg at det ærede medlem for renfærdighedens skyld skylder os at sige, hvad det er, han tænker på — ikke udenomssnak, ikke søforklaringer, men klart og tydeligt, hvad det er, det ærede medlem mener.

Og må jeg så gøre den bemærkning til den nye ordfører for socialistisk folkeparti — jeg bemærkede, at man har skiftet ordfører siden i tirsdags i denne sag — at jeg lykønsker socialistisk folkeparti til, at

[Per Hækkerup.]

deres første virkelige parlamentariske aktion sker i samarbejde med de uafhængige.

Helga Pedersen: Jeg har kun en enkelt bemærkning til det ærede medlem hr. Iver Poulsen. Jeg er tilfreds med at høre, at det ærede medlem erklærer, at forslagsstillerne ikke kan give nogen juridisk begrundelse for det forslag, de har fremsat. Det ærede medlem sagde, at avisartikler viser, hvad der rører sig i befolkningen. Det er jeg ganske enig med det ærede medlem i, men det, der blev spurgt om her, var, hvorvidt man skulle vige væk fra det princip, der har været gældende i alle disse år, når det drejer sig om genoptagelse af likviderings-sager, at der skulle foreligge nye, vægtige oplysninger, som tydede på, at der bag handlingen lå motiver af strafbar karakter, som havde været skjult for modstandsbevægelsen. Hvis sådanne nye, vægtige oplysninger forelå, måtte sagen genoptages af politiet og gå videre til politiundersøgelse. Som det er blevet oplyst i tinget, har der været foretaget forskellige undersøgelser, som ikke viste, at der forelå nye, vægtige oplysninger i de omhandlede sager.

Endnu en enkelt bemærkning. Vi fik den oplysning fra det ærede medlem vedrørende dommer Holms hidtidige tavshed, at dommer Holm havde ikke turdet udtale sig på grund af det partipolitiske greb — det må så være det partipolitiske greb fra partiets daværende ledelse. Jeg tror, jeg kan forsikre det ærede medlem om, at de nuværende repræsentanter for domstolene her i tinget ikke har noget partipolitisk greb, som forhindrer dem i at udtale sig om, hvad de mener, selv om det ikke måtte behage deres respektive partier at høre det.

Haunstrup Clemmensen: Det forekommer mig oprigtig talt, at det ærede medlem hr. Skræppenborg-Nielsen i dag fremsatte en række udtalelser vedrørende likvideringsdebatten, som det ærede medlems parti ikke rigtig fik sagt sidste tirsdag og måske ikke rigtig fandt det naturligt at fremsætte i tirsdags umiddelbart efter de to højt-ærede ministres redegørelser vedrørende disse sager. Jeg tror, det er naturligt at føje til, at når det ærede medlem giver ud-

tryk for, at der ikke skal finde historieforvanskning sted vedrørende besættelsestiden, så er det ikke et standpunkt, det ærede medlem og hans parti er alene om. Jeg tror, det ville være klædeligt og rigtigt, hvis man understregede, at det var et ønske fra alle sider i folketinget, noget, der helt naturligt gælder også vedrørende besættelsestiden. Jeg synes også, at det er naturligt ligesom at sætte en smule understregning under det ærede medlems udtalelse om, at det også i likvideringsdebatten gælder, at det, der skal stå i forgrunden, er en viden baseret alene på kendsgerninger. Det er mit indtryk, at det ikke ligefrem er den mest velegnede karakteristik af den likvideringsdebat, der har fundet sted i de senere måneder.

Må jeg derefter have lov til at gøre et par bemærkninger til det ærede medlem hr. Iver Poulsen. Jeg var oprigtig talt noget overrasket over det ærede medlems udtalelser vedrørende dommer Holm, hvori det blev udtalt, at det partipolitiske greb på en dommer er så stærkt, at han ikke rigtig kan komme frem med de pågældende udtalelser, før han er fratrukket. Jeg synes ikke, det røber nogen større tillid til den danske dommerstand. I betragtning af, at det ærede medlem selv i sit forslag har foreslået, at bl. a. en række dommere skal udtale sig om disse spørgsmål, er der forhåbentlig dommere, der har en anden mentalitet, end det ærede medlem tillægger dommer Holm. Det synes jeg skulle indgå i det ærede medlems overvejelser. Jeg synes også, det var naturligt, når det ærede medlem gjorde de synspunkter gældende, som bl. a. det ærede medlem hr. Poul Møller fremsatte i juli 1960, at understrege netop ønsket om, at der sikres fuld offentlighed og historisk klarhed, således at alt materiale bliver gjort tilgængeligt.

Jeg synes, at vi herved netop er inde i det centrale i denne debat, som de to ærede ordførere for henholdsvis de uafhængige og socialistisk folkeparti efter mit skøn ikke vier tilstrækkelig opmærksomhed, nemlig det ene spørgsmål, om det er en juridisk undersøgelse, der skal foretages nu så mange år efter, eller det er en historisk undersøgelse. Jeg tror, det ville være gavnligt og naturligt, om man var enig

[**Haustrup Clemmensen.**]

om fra alle sider, at nu er juristernes medvirken i disse spørgsmål ikke længere mulig; nu er det historikerne, der skal tale.

Skræppenborg-Nielsen: Jeg takker for det ærede medlem hr. Per Hækkerups lykønsning og vil bare sige, at det jo ikke er os, der tilrettelægger det høje tings dagsorden, så det kan hælde, at et af vore medlemmer får forfald, og årsagen til, at det ærede medlem hr. Herluf Rasmussen ikke fik ordførerskabet i dag, var netop den ganske simple, at han ikke er hjemme. Men jeg takker altså det ærede medlem hr. Per Hækkerup for lykønsningen til, at den første parlamentariske aktion, vort parti, socialistisk folkeparti, foretager, sker i samarbejde med de uafhængige.

Må jeg dertil sige, at når vi får forelagt et forslag, som vi synes er rigtigt — og det gælder også fremtidige forslag, der kommer til behandling i tinget — ser vi naturligvis på det, lige så vel som de andre partier gør det; og finder vi, at forslaget efter vor opfattelse er rigtigt og bør støttes, så støtter vi det, og lad mig tilføje: vi støtter det, uanset hvilket parti der måtte have stillet det.

Arne Larsen: Jeg må vel løbe den risiko, at den højtærede justitsminister anklager mig for at være blandt urostifterne, men det får være, for jeg føler i høj grad trang til at fremsætte et par bemærkninger, som jeg kan forstå på den højtærede justitsminister sikkert ikke vil falde i hans smag.

Der er snart gået 16 år, siden vort land befriedes for den tyske besættelse, og jubel og glæde manifesterede sig jo i befrielsesdagene. Danmark havde på ærefuld måde placeret sig i alle undertrykte folks frihedskamp. Vi var, omend efter langs tids tvivl hos vore allierede, blevet anerkendt som medkæmper og allieret. Vor modstandskamp blev berømmet, og takket være denne modstandskamp kom vi til at indtage en ærefuld plads sammen med andre nationer, der havde ydet vægtige bidrag i kampen mod den tyske militarisme og nazisme.

Derfor kan alt synes såre godt i dag. Der er skrevet og talt meget om de tunge år og vejen frem til 5. maj; men nu er det historie, og mange mener, påstås det da, at nu

skal vi ikke røre mere ved den sag. Frihedsbevægelsen har sat sig et smukt minde, og på de dertil indrettede dage indtager vi en ærbødig holdning. Men lad det nu blive ved det, og lad os ikke ødelægge noget. Befolkningen og de kommende generationer skal ikke få det indtryk, at den danske modstand mod besættelsesmagten var præget af voldsom indbyrdes mistro og jalousi og i øvrigt ledet af mænd, der stræbte hinanden efter livet.

Nej, dette indtryk skal befolkningen ikke få, heri er jeg ganske enig. Men det er også efter min mening ganske umuligt, at befolkningen i dag eller i fremtiden skulle kunne få det indtryk, for det er en uomstødelig kendsgerning, at der herskede et ubrydeligt sammenhold, en kammeratlig forståelse, et eksemplarisk samarbejde og en enig modstandsvilje inden for alle grene af modstandsbevægelsen. Det er historiske kendsgerninger, som ikke kan udviskes. Men i sandhedens og historiens interesse skal også kommende generationer have fuld klarhed over befrielseskampens store vanskeligheder: at modstandsbevægelsen måtte overvinde en stor modstand fra kredse, som stod udenfor, og som modarbejdede den, at modstandsbevægelsen måtte kæmpe på flere fronter, først og fremmest mod besættelsesmagten, mod den åbenlyse fjende i selve landet og mod besættelsesmagtens håndlangere — den klike af landsforrædere, der stod i nært samarbejde med tyskerne — og at man også måtte kæmpe mod kredse, som var politisk toneangivende, og som længst muligt forsøgte at forhindre en enig optræden mod besættelsesmagten, som søgte samarbejdets vej længst muligt, og som forsøgte at forhindre, at landsmænd trådte aktivt op mod besættelsesmagten — dem, man dengang betegnede som kommunister, chauvinister, terrorister og meget andet.

Men folket kæmpede sig vej frem til den 29. august, og samarbejdets folk blev fejtet til side. De fleste af dem — det vil jeg også nok tro — indså, at nu var det nødvendigt at fortsætte kampen på mere aktiv vis. Men lad os ikke glemme, at der i tiden frem til den 29. august blev begået handlinger, som ikke var særlig flatterende. Jeg vover ikke at påstå, at de mænd, der havde ansvaret for den politik, der blev ført indtil den 29. august, bevidst ville skade deres land og

[Arne Larsen.]

befolkningen. Det var sikkert deres inderste overbevisning, at det, de gjorde, var det eneste rigtige. Men deres politik led nederlag, og dermed skulle de efter min opfattelse have forladt arenaen.

Også efter den 29. august forsøgte visse politikere, måske kun få, men indflydelsesrige politikere, fortsat at øve indflydelse på modstandsbevægelsen, og vi så, hvorledes også visse politikere efter krigen i nogen grad forkludrede de høje idealer, som modstandsbevægelsen havde sat sig, og vi fik et opgør efter besættelsen, som i høj grad skuffede befolkningen og skabte uhyre stor bitterhed hos mange. Men i dag siger man: lad os glemme alt det bitre, lad os ikke ødelægge noget; vi har så mange smukke minder at værne om. Men vi har også sandheden at værne om; den bør frem for dagens lys. Også eftertiden og især nutiden bør lære af frihedskampen, for denne fortsætter jo i dag, bare på en anden måde. Også i dag er der politikere, der er parat til mere eller mindre åbenlyst at udlevere vort land til andres forgodtbefindende. Også i dag skal vi på den ene eller anden måde luskes ind i et samarbejde med kræfter, som intet hensyn tager til vort land og vor befolknings sikkerhed, men som kun tænker på sin egen, uanset hvilke ofre det vil komme til at koste vort land. Jo, vi trænger i høj grad til at lære af historien, så den ikke skal gentage sig, og der er kræfter i Danmark, som vil gå til modstand imod denne officielle politik, det bør man være overbevist om.

Danmarks frihedsråd blev dannet i dagene efter den 29. august 1943, og hermed koordineredes alle modstandsbevægelsens kræfter. Frihedsrådet blev betragtet som landets illegale regering, og de paroler, frihedsrådet udsendte, blev fulgt af befolkningen, fordi de modsvarede de ønsker og den vilje, der var til stede i befolkningen. Men der var stadig væk indflydelsesrige kredse, som forsøgte at modarbejde frihedsrådets arbejde. Historikeren Jørgen Hæstrups fortjenstfulde arbejde har afsløret nogle af disse rænker, og det er kun godt, det er blevet gjort, for det lærer befolkningen, at den kun kan stole på sig selv og sine egne kræfter.

Det ærede medlem hr. Frode Jakobsen udtalte her i tinget i tirsdags under den

debat, som udspandt sig i forbindelse med den forespørgsel, mit parti havde stillet til den højtærede justitsminister og den højtærede forsvarsminister, mange rigtige ting, bl. a. følgende — sp. 877 —:

„Officererne var en integrerende del af den danske modstandsbevægelse. Der var ikke to modstandsbevægelser, det har der aldrig været. Officererne var gået ind i frihedsbevægelsen under frihedsrådets ledelse. Man kan mene, at en gruppe af dem kun gjorde det nødtvungent, fordi folket var med os, men det kommer ikke sagen ved.“

Tidligere i samme tale sagde det ærede medlem — sp. 874 —:

„Naturligvis var der gnidninger, når så mange skulle arbejde sammen, så forskelligeartede mennesker, og under forhold, hvor nerverne var belastede. Det kunne ikke være anderledes, og der var naturligvis også interesse modsætninger, også mellem frihedsbevægelsen og politikerne — det er forkert at skjule det — og med officererne tilsluttet frihedsbevægelsen under frihedsrådet, men med en lille indflydelsesrig gruppe vakkende i sin loyalitet.“

Ja, det er især det sidste, vi har fået bekræftet i den senere tid. De tusinder af frihedskæmpere, der aktivt deltog i arbejdet ud over landet, havde ikke de besværligheder, som det ærede medlem omtalte. Der var bogstavelig talt ingen gnidninger eller interesse modsætninger; dem havde man for længst, og inden man trådte ind i det aktive arbejde, lagt på hylden som sagen ganske uvedkommende; vi gik heldigvis i lykkelig uvidenhed om, at sådanne forhold eksisterede højere oppe. Der var heller ikke efter vor opfattelse to modstandsbevægelser, men kun én. Jeg skal ikke kaste smuds på nogen som helst, vover ikke at gøre det. Hundreder af officerer gik aktivt og loyalt ind i modstandsgrupperne. Som naturligt var, fik officererne en afgørende indflydelse på og ledelse af de militære grupper; de havde dog forstand på de dele, og mange af dem, for ikke at sige langt de fleste, gjorde en ganske fremragende indsats; nogle af dem var allerede begyndt længe før den 29. august, og de udførte et meget dygtigt arbejde.

Men det ærede medlem hr. Frode Jakob-

[Arne Larsen.]

sen fremhævede selv, at der var interessemodsigelser mellem frihedsrådet og en lille gruppe officerer, der var ret indflydelsesrig, og som vaklede i sin loyalitet.

„Disse modsætninger blev dog lykkeligt overvundet, og befrielsen af Danmark blev forskånet for bitre sammenstød, som kom til at skæmme befrielsen i næsten alle andre lande i Europa“ (sp. 874).

Ja, det var en lykke, deri giver jeg det ærede medlem ret. Men det var ikke den lille illoyale officersklikes skyld; det tror jeg for min part ganske afgjort ikke. Med de illoyale må det ærede medlem hr. Frode Jakobsen tænke på den lille generalstab; det var altså folk med stor indflydelse, og det er sikkert heller ikke urigtigt, at her kom modstandsbevægelsen til at stå over for et meget alvorligt problem, som vel endnu ikke er helt klarlagt, men som vi efterhånden kan danne os et indtryk af, små brudstykker af et mønster, som vi efterhånden kan ane.

Efter at hæren og flåden var blevet sat ud af spillet og ikke kunne fortsætte under de hidtidige former, blev hærens og flådens officerer interneret i lejre, og her begyndte man umiddelbart efter at interessere sig for spørgsmålet: hvordan skal vi fortsætte kampen mod tyskerne? Her oprettes da den såkaldte lille generalstab, og den har afgjort den opfattelse, at officererne længst muligt, hvis de bliver sluppet fri af interneringslejrene, skal holde sig i ro, at vi skal prøve på at evakuere så mange af dem til Sverige som overhovedet muligt og dér eventuelt opstille et eller andet kommando med den opgave, når befrielsen er overstået, at bistå den lovlige myndighed i landet med bevarelse af ro og orden. Det var hovedopgaven, som man stillede sig. Der blev forhandlet meget om dette spørgsmål, men det viste sig umuligt at gennemføre denne plan. Derefter oprulledes så en anden plan: at officererne eller flertallet skulle blive i landet og danne såkaldte officersgrupper eller ventegrupper, som også i tilfælde af en befrielse skulle kunne optræde som en slags hjælpepoliti. Man var nemlig fra den lille stabs side meget nervøs for, at visse dele af modstandsbevægelsen — som var rigeligt forsynet med våben, efter

hvad man fortalte — ville tilrive sig magten i befrielsesøjeblikket; dem, man i særlig grad tænkte på, var kommunisterne. Man troede øjensynligt, at modstandsbevægelsen på daværende tidspunkt flød i våben, og at især kommunisterne var svært bevæbnede. Det var en masse skrøner, som på daværende tidspunkt var sat i omløb, sikkert af tyskerne. Der eksisterede ikke nogen latent fare i den retning; det er blevet bekræftet af de forhandlinger, der er foregået i frihedsrådet, at kommunisterne blev betragtet som en loyal del af modstandsbevægelsen; herfra havde man intet at frygte. Men den lille stab med Hjalp og Schjødt-Eriksen havde en anden opfattelse.

Lysten til at spille en passiv rolle i modstandskampen var imidlertid ikke særlig stor hos officererne. Derfor ønskede de fleste af dem så hurtigt som muligt at komme med i kampen. Der var officerer, som allerede på et tidligere tidspunkt — såsom oberstløjtnant Feddersen i Jylland — sad på en udslaggivende og ledende post og her havde påbegyndt et stykke arbejde, og der var også andre officerer, som var gået i gang med et stykke modstandsarbejde.

Gennem Højland Christensen etableredes der dengang en kontakt med frihedsrådet, og en forhandling kom i gang. Det var det ærede medlem hr. Frode Jakobsen, der på frihedsrådets vegne førte forhandlingerne med generalstaben og med general Gørtz, og til sidst enedes man om følgende retningslinjer for samarbejdet mellem hæren og modstandsbevægelsen. For det første: der måtte afgives tilsagn om, at meningen med samarbejdet ikke var at opretholde ro og orden, når tyskerne var ude af landet, men at være med til at kaste tyskerne ud af landet. For det andet: enhver anti-kommunistisk propaganda måtte være bændlyst i hvervningen blandt befolingsmændene. For det tredje: man måtte anerkende Danmarks frihedsråd som leder af landets kamp mod tyskerne, til kongen frit kunne vælge en regering.

Det var de vilkår, men enedes om, men de blev ikke overholdt. Frihedsrådet nedsetter et militærudvalg, som skal lede hele det militære organisationsapparat, og i dette militærudvalg kommer som repræ-

[Arne Larsen.]

sentant for officererne og den lille stab Højland Christensen til at sidde. Højland Christensen går ind i dette arbejde med stor energi og regner bestemt med, at de ovenfor anførte retningslinjer skal overholdes af begge parter. Militærudvalget anmoder på et af sine møder militæret om at stille det størst mulige antal instruktører til rådighed ud over landet. Højland Christensen var imidlertid ikke uden videre i stand til at imødekomme udvalgets ønsker. Hans instruks fra den lille stab gik ud på, at han ikke måtte love nogen konkret støtte fra hærens side, men at han på den anden side heller ikke under nogen omstændigheder måtte lade føling gå tabt. Over for M-udvalget måtte han derfor i første omgang meddele, at han ville lade ønsket gå videre til hærledelsen, men at han ikke selv var bemyndiget til at handle og binde hæren. I udvalget fik man det ganske rigtige indtryk, at Højland Christensen fuldt ud forstod og billigede udvalgets synspunkter, og her følte man sig i fuldstændig overensstemmelse med ham.

Højland Christensen forelagde M-udvalgets ønsker for den lille stab, og det viste sig hurtigt, at man dér endnu ikke havde låst sig ud af en almindelig mistro til hele modstandsforetagendet og mente, at man ikke kunne give konkrete tilsagn, men foreløbig skulle gøre alt for at holde forhandlingerne løbende. M-udvalget kunne ikke få andet indtryk, end at det var Gørtz' og hans stabs ønske at skaffe sig kontrol med modstandsbevægelsen, i klar modstrid med den opnåede aftale: at officererne skulle indtræde i modstandsbevægelsen på lige fod med alle andre. Her ser vi altså, at den lille stab optræder illoyalt over for modstandsbevægelsen; og der sker det ejendommelige, at da Højland Christensen forsøger at hjælpe modstandsbevægelsen med instruktører, afskediges han hurtigt som den lille stabs medlem af M-udvalget, idet han anklages for illoyalitet og kompetenceoverskridelser.

I den redegørelse, forsvarsministeren gav det høje ting den 24. januar, sluttedes der med en bemærkning, som jeg finder den højtærede forsvarsminister skulle have undladt, idet den højtærede forsvarsminister fandt det meget uheldigt, at generalen

på et tidspunkt, da en undersøgelse var indledt, men endnu ikke afsluttet, har fundet det nødvendigt over for offentligheden at udpege den, som efter hans opfattelse måtte have givet ordren til at likvidere ham, hvis en sådan ordre overhovedet var givet.

Jeg finder, at den højtærede forsvarsminister i stedet burde have givet en vis anden officer en næse, fordi hans adfærd i besættelsesårene var af en sådan karakter, at aktive og loyale officerer følte sig truet, berettiget eller uberettiget. Det var en meget alvorlig sag i modstandsårene at blive beskyldt for illoyalitet, og det er derfor ganske forståeligt, at Højland Christensen kunne reagere, som han gjorde. Højland Christensen fortsatte imidlertid energisk sit arbejde ud over det ganske land med at organisere militærgrupper, og senere blev han jo regionsleder i det sydlige Jylland.

Der er også blevet sagt, at der bør tilvejebringes fordragelighed mellem forsvarsledelsens øverste tjenestemænd, at det er en betingelse for, at vort forsvar kan leve op til sit mål. Ja, det er ganske rigtigt, men jeg tror, at det da bliver nødvendigt at fjerne kilden til ufordrageligheden. Her bør der skrives ind, og her ville den højtærede forsvarsminister kunne gøre en god indsats. At jeg mener, at kilden til ufordragelighed ligger hos oberst Schjødt-Eriksen, vil jeg afgjort ikke lægge skjul på; der bør også af den grund foretages en dybtgående undersøgelse af den lille stabs rolle i modstandskampen, dens gøren og ikke-gøren.

Under Hjalpsagen er det endvidere kommet for dagens lys, hvorledes den lille stab fordelte de fra Sverige indsmuglede våben på en måde, der i høj grad var til skade for modstandsbevægelsen, og derved endnu en gang viste sin illoyalitet over for frihedsrådet og dets kommandoudvalg. Også her var det kommunistkrækken, der sad de herrer i blodet, så de mente at kunne sætte sig ud over frihedsrådet og de klare aftaler. Jeg skal ikke beskæftige mig yderligere med denne side af den lille stabs virksomhed, den er efterhånden tilstrækkelig kendt og dømmer i sig selv disse officerer meget hårdt, idet det så afgjort må antages, at en bedre og retfærdigere fordeling af våbene til de aktivt kæmpende modstands-

[Arne Larsen.]

grupper ville have sat disse i stand til at forsvare sig bedre, at kæmpe bedre, og muligvis også ville have sparet menneskeliv.

Et tredje forhold, som måske også burde nærmere belyses ved en undersøgelse, er den lille stabs forsøg på at standse den militære efterretningstjeneste til fordel for de allierede, som den kendte modstandsmand Svend Truelsen en overgang var leder af, en efterretningstjeneste, feltmarskal Montgomery omtalte som den bedste, der har virket i noget af de af tyskerne besatte lande; den var fyldig og aktiv og havde forsynet maskallen med meget værdifulde oplysninger og derfor været af direkte betydning for 21. armégruppens kamp lige fra D-dagen til kapitulationsøjeblikket.

Her forsøgte man fra Schjødt-Eriksens side

Formanden: Taletiden er udløbet.

Arne Larsen: . . . at forhindre, at dette arbejde udførtes. Jeg tror, alt dette er tilstrækkeligt til at belyse den lille generalstabs virksomhed, og da min taletid er udløbet, kan jeg ikke få lejlighed til at knytte flere bemærkninger hertil. Men alt dette skulle også efter min opfattelse være tilstrækkeligt til at bevise, at undersøgelser er nødvendige.

Rimstad: Det synes at være de fire store partiers indstilling til vort forslag, at det ikke indeholder nogen velrettet sigtelse mod et ansvar af en eller anden art. Det er helt urigtigt. Vort forslag er fremsat, fordi vi føler ansvaret over for landets ungdom og landets fremtid, og fordi vi ikke ønsker, at denne ungdom og dens fremtid skal komme ud for det, som vor generation blev udsat for gennem den måde, hvorpå vore politikere opfangede problemerne omkring den tyske besættelse. Om det var rigtigt eller forkert, hvad de her gjorde, vil vi ikke tage stilling til, fordi grundlaget, som vi i dag bliver nødt

til at dømme på, er fremskaffet af politikerne selv. Vi ønsker et andet og mere retfærdigt grundlag, og derfor er vort forslag fremsat.

Om den lykønskning, som det ærede medlem hr. Per Hækkerup gav det ærede medlem hr. Skræppenborg-Nielsen, fordi hans parti her går hånd i hånd med de uafhængige, vil jeg blot bemærke, at det ærede medlem hr. Per Hækkerup må notere sig, at spørgsmålet ret og uret ikke altid går efter partilinjerne.

Justitsministeren (Hans Hækkerup): Det ærede medlem hr. Iver Poulsen fandt det rigtigt, da han skulle klargøre for mig, hvad han mente med de mørklagte punkter, at nævne den foretagne auditørundersøgelse i anledning af de påståede rygter om likvideringsplaner over for generalmajor Højland Christensen. Jeg ser ikke, at der i denne auditørundersøgelse er nogen mangler, og mig forekommer det, at resultatet af undersøgelsen er så blændende klart, at selv det ærede medlem skulle have mulighed for at fatte det.

Så sagde det ærede medlem til mig, at jeg havde gjort nogle bemærkninger om retsopgøret, som fremkaldte hans foragt. Der er ærlig talt ikke noget, der er mig mere ligegyldigt, end hvad det ærede medlem mener om mig. Jeg har ikke den ære at kende punkt 11 i hans program, men når det ærede medlem nu nævner spørgsmålet, så burde han over for offentligheden oplyse, hvad det er, de uafhængige vil over for retsopgøret, og hvad de uafhængige tænker på, når de taler om dette retsopgør. Er det dem, der er dømt i henhold til straffelovstillægget, eller er det tjenestemændene? Hvad drejer det sig om? Hvad vil det ærede medlems parti? En oprejsning? Og da under hvilken form? Det ærede medlem må nødvendigvis konkretisere, hvad han vil, og ikke bare prøve at fange stemmer på i almindelighed at kritisere retsopgøret.

Det ærede medlem gjorde nogle bemærkninger om de folk, der indmeldte sig i det

[Justitsministeren.]

nazistiske parti, og den behandling, de efter krigen fik, og deraf drog han så anledning til en omtale af oberst Schjødt-Eriksens forhold. Uden at gå i detaljer vil jeg gerne sige, at det ærede medlems fremstilling naturligvis ikke er rigtig. Jeg går ud fra, at hans uvidenhed her er lige så fundamental som på en række andre områder. Dog vil jeg gerne minde det ærede medlem om, at Schjødt-Eriksens forhold i den henseende er undersøgt ved tjenestemandsdømstolen, og at han blev frifundet. Så kan man diskutere; men man kan ikke bestride, at en undersøgelse har fundet sted, og det ærede medlem har derfor ingen ret til at give en sådan fremstilling af mandens forhold, som han gjorde, en fremstilling, der er så klart i strid med, hvad undersøgelsen har vist.

Til det ærede medlem hr. Arne Larsen vil jeg gerne sige, at hans tale gjorde det jo ganske klart, at det, det her drejer sig om, er en historisk-politisk undersøgelse. Hele hans tale var et udtryk for, at han ønskede at redegøre for de historisk-politiske forløb, således som han så dem. Han drog deraf visse konklusioner, idet han bl. a. sagde, at der også i dag var folk, der var parat til at udlevere os, folk, der førte en forkert politik på samme måde, som politikerne gjorde det omkring den 9. april og under besættelsen. Det er det ærede medlems ret at have den opfattelse, han vil, af den politik, der blev ført op imod og omkring den 9. april, og det er hans ret at have den mening, han vil, om den holdning, ledende politikere indtog under besættelsen i de forhandlinger, der førtes såvel med tyskerne som senere med modstandsbevægelsen. Det er hans fulde ret, det er hans politiske bedømmelse af begivenhedsforløbet, og det har han ret til at agitere for — også politisk naturligvis — fremover over for den ungdom, der vokser op. Men jeg vil gerne have lov at føje til, at det forekom mig i hvert fald nogenlunde indlysende, at den redegørelse, det ærede medlem gav, savnede objektivitet, den var alt for meget præget af det ærede medlems politiske opfattelse, men det berøver ham ikke ret til at drive sin agitation. Også alt det, det ærede medlem sagde i slutningen

af sin tale, om forhandlingerne omkring M-udvalget og om andet, var præget af det ærede medlems subjektive opfattelse. Den har han ret til at agitere for. Når jeg på regeringens vegne har givet tilsagn om, at vi vil støtte enhver historisk forskning økonomisk og vil stille kildemateriale til rådighed, så indrømmer jeg, at det var ikke det ærede medlem, jeg tænkte på.

Per Hækkerup: Jeg forstår naturligvis, at man kan være forhindret i at være til stede i salen; jeg forstår også, at socialistisk folkepartis ordfører kan være fraværende, og at partiet derfor må have en reserveordfører i dag. Jeg forstår imidlertid også, at det i hvert fald ikke kan være begrundelsen for, at man har en reserve-reserveordfører, som jeg synes på en meget oplysende måde fortalte os om, hvad det er for tanker, der er i hans parti. Jeg synes, man fik et klart og tydeligt indtryk af, at de toner, vi har hørt her i folketinget fra det kommunistiske parti op til 15. november, men som vi ikke har hørt — i hvert fald ikke særlig stærkt — i tiden fra 15. november og indtil i dag, dem fik vi nu at høre med fuld røst. For så vidt takker jeg det ærede medlem hr. Arne Larsen, der igen fastslog, at det parti, han repræsenterer, ligger i absolut fortsættelse af det kommunistiske parti og åbenbart vedgår arv og gæld i forhold til det kommunistiske parti, idet det tager en lige så ensidig forsvarsstilling for alle de handlinger, der foretages „på den anden side“.

Når det ærede medlem taler om, at der her i tinget er ledende politikere, der er villige til at sælge eller udlevere deres land til andre, så har det ærede medlem placeret sig selv så klart og tydeligt, som man kan ønske sig det.

Må jeg gøre den bemærkning til det ærede medlem hr. Skræppenborg-Nielsen, at jeg naturligvis intet har imod, at socialistisk folkeparti allierer sig med de uafhængige — tværtimod, jeg ønskede til lykke med det. Jeg ville såmænd heller ikke have gjort nogen bemærkning om det, hvis det ikke var, fordi det forløb, debatten i tirsdags fik, var af en sådan karakter, at det ærede medlem simpelt hen efter den eklatante afklædning, det ærede med-

[Per Hækkerup.]

lems parti var ude for i tirsdags, burde have afholdt sig fra at hægte sit parti på de uafhængiges aktion i dag.

(Kort bemærkning).

Ordføreren for forlagsstillerne (Iver Poulsen): Det ærede medlem hr. Per Hækkerup siger, at vi vil fortsætte med at mistænkeliggøre, men det er jo lige det modsatte, vi ønsker. Jeg har fastslået, at vi står over for den kendsgerning, at en general i dag beskylder en oberst for at tale usandhed, at han beskylder nedkastningschefen for at tale usandhed, at general Højland Christensen beskylder den lille generalstab for illoyalitet — alt sammen noget, som det høje ting ganske sikkert vil komme til at tage stilling til om 1, 2 eller måske 3 år. Der er stadig uro, og det er for at få gjort en ende på denne uro og denne usikkerhed, vi foreslår en undersøgelseskommission nedsat.

Til det ærede medlem hr. Haunstrup Clemmensen vil jeg bare sige, at det, jeg sagde om dommer Holm, naturligvis ikke var rettet mod dommerstanden; det var ikke rettet mod dommere som dommere, det var rettet mod dommere som politikere. Jeg synes, det var lidt kluntet af det ærede medlem at lægge mig en anden mening i munden.

Hermed sluttede forhandlingen.

Sagens overgang til anden (sidste) behandling
vedtoges uden afstemning.

Per Hækkerup: Jeg foreslår, at forslaget til folketingsbeslutning henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning
vedtoges dette forslag.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ændring i lov om tipning.

(Lovforslaget findes i tillæg A sp. 519, fremsættelsen i tidenden sp. 841).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Boye Hansen: Da det høje folketing sidst — det var i 1955-56 — behandlede et forslag om ændring i tipsloven, fremsat af det ærede medlem hr. Ninn-Hansen med det formål at skaffe større tilskud til idrætten af tipsmidlerne, gav dette lovforslag, skønt det blev mødt med megen velvilje og også førte til et positivt resultat, anledning til en lang debat og en indgående udvalgsbehandling. Jeg finder derfor ingen grund til at genoptage denne debat i anledning af det lovforslag, den højtærede finansminister nu har fremsat.

Lovforslaget går ud på at råde bod på den nedgang i tilskuddet til idrætten, der er sket som følge af tipstjenestens dalende omsætning. Ifølge bemærkningerne til lovforslaget er de andele af tipsmidlerne, der er tilfaldet idrætsformål, faldet fra 4 850 000 kr. i 1957-58 til 4 239 000 kr. i 1959-60, altså med godt 600 000 kr. Den højtærede finansminister foreslår nu for at imødegå denne nedgang, at den andel af tipsmidlerne, der hidtil er tilfaldet ungdommens uddannelsesfond, overføres til idrætten. Denne andel udgjorde i 1959-60 589 000 kr. og vil således fremover nogenlunde kunne dække nedgangen i tilskuddet til idrætten, forudsat dog, at tipstjenestens omsætning ikke yderligere falder. Da ungdommens uddannelsesfond ikke stilles ringere, selv om tipsmidlerne hertil falder bort, og da jeg i øvrigt håber, at loven om ungdommens uddannelsesfond i nær fremtid bliver yderligere udbygget, og da den øvrige fordeling af tipsmidlerne til andre alment kulturelle formål ikke ændres, kan jeg principielt tiltræde lovforslaget.

I de bemærkninger, der følger med lovforslaget, anføres det, at de forskellige idrætsforbund som følge af de sidste års mindre tilskud fra tipstjenesten og som følge af den almindelige prisudvikling står over for at måtte begrænse deres virksomhed. Noget sådant ville selvfølgelig være beklageligt; vi anser det jo alle for et betydeligt gode, at idrætsbevægelsen har de bedste muligheder for at drive en god og sund virksomhed, således at befolkningen og ikke mindst ungdommen herigennem kan deltage i en sund idrætsudøvelse. Men bemærkningen giver mig dog anledning til at stille det spørgsmål, om det er alle idrætsorganisationerne, der står over for en be-